

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 94.

Onsdagen den 14 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 231, angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1917 m. m.; samt

nr 254, i anledning av väckt motion om anslag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 10, till Konungen angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 153, angående statsregleringen för år 1917.

I den till riksdagen den 14 januari 1916 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t, med åberopande av de beslut, om vilka bilagt statsrådsprotokoll över finansärenden samma dag lämnade närmare upplysning och under de i samma protokoll angivna förutsättningar, avgivit förslag rörande upptagandet av statsverkets inkomster i riksstaten för år 1917.

I särskilda till riksdagen sedermera avlåtna propositioner hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen vidtaga vissa jämkningar i berörda förslag.

Sålunda hade Kungl. Maj:t i proposition nr 239 föreslagit riksdagen att, med ändring av eller tillägg till vad i statsverkspropositionen föreslagits,

dels beräkna inkomsten av krigskonjunkturskatten till 14,000,000 kronor;

dels beräkna inkomsten av brännvinstillverkningskatten till 14,500,000 kronor;

dels beräkna inkomsten av maltskatten till 7,400,000 kronor;

dels besluta att å inkomstsidan i 1917 års riksstat omedelbart efter punschskatten under titeln »spirituosaaaccis, *bevillning*» uppföra ett belopp av 5,000,000 kronor;

dels beräkna postverkets inkomster till 30,240,000 kronor;

dels beräkna telegrafverkets inkomster till 23,000,000 kronor;

dels beräkna inkomsterna av statens järnvägar till 110,200,000 kronor;

dels ock beräkna inkomsterna av statens domäner till 28,653,000 kronor.

Beträffande driftkostnaderna för post- och telegrafverken samt statens järnvägar och domäner hade Kungl. Maj:t i proposition nr 212 föreslagit en höjning av statsverkspropositionens beräkning av dessa kostnader med respektive 240,000, 160,000, 2,500,000 och 153,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionerna nr 161, 175, 194, 215, 216, 223 och 231 föreslagit höjning av det i statsverkspropositionen för produktiva ändamål upptagna beloppet lånemedel med sammanlagt 15,476,000 kronor.

Slutligen hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 244 — med ändring av vad i statsverkspropositionen föreslagits beträffande upptagande bland statsverkets inkomster av särskilda inkomster för täckande av kostnader enligt § 63 regeringsformen — föreslagit riksdagen att å inkomstsidan i 1917 års riksstat upptaga under rubriken »F. Tillfälliga lånemedel för täckande av kostnader enligt § 63 regeringsformen» ett belopp av 27,000,000 kronor.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Vad angick Kungl. Maj:ts förslag om upptagande å 1917 års riksstat av tillfälliga lånemedel, för täckande av kostnader enligt § 63 regeringsformen, till ett belopp av 27,000,000 kronor, hade utskottet ej funnit anledning till annan erinran än att inkomstiteln, som syntes böra ingå under den allmänna rubriken lånemedel, borde benämnas »tillfälliga lånemedel för täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet».

Ang. tillfälliga
lånemedel för
neutralitets-
utgifter.

Utskottet hade alltså icke funnit skäl tillstyrka den av herr *J. Pålsson* i motion nr 317 i andra kammaren gjorda hemställan, att Kungl. Maj:ts ifrågakarande förslag måtte av riksdagen avslås.

Utskottet hemställde, att i riksstaten för år 1917 måtte upp- tagas en inkomsttitel »tillfälliga lånemedel för täckande av kost- nader för tryggande av rikets neutralitet» till ett belopp av 27,000,000 kronor.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*: På denna punkt har jag och en kamrat i andra kammaren, herr talman, låtit anteckna en blank reservation och jag ber att med några ord få angiva syftet med denna vår åtgärd.

Jag ber till en början få säga, att vi hava naturligtvis icke före- ställt oss möjligheten av att åstadkomma någon ändring i det utskotts- förslag, som här föreligger. Det är ju så att realiter har denna sak blivit avgjord tidigare. Så skedde då frågan om krigsmaterielskatten avgjordes, liksom ock då uppgörelse träffades i försvarsfrågan här- omdagen. Det är emellertid så, att med ett bifall till vad utskottet hemställt på denna punkt tar riksdagen för första gången formell position till regeringens förslag om upplåning av medel till militära ändamål. Således, här bryter riksdagen för första gången med den hittills undantagslöst följda principen att upplåning bör ske endast för produktiva syften.

Naturligtvis bestrider icke jag och min kamrat att tillfällen kun- na uppstå såväl här i landet som i andra länder då en åtgärd, sådan som den här föreliggande, blir nödvändig. Men vi äro icke överty- gade om att ställningen vid innevarande års riksdag varit sådan att den åtgärd som här föreslås varit av förhållandena oundgängligen på- kallad. Vi hysa den övertygelsen, att genom dels att man iakttagit stegrad sparsamhet på vissa punkter där detta utan större olägenhet kunnat ske och dels genom att man mera rationellt fördelat förpliktel- serna för dem, som under nuvarande förhållanden rent ekonomiskt sett stått i en gynnsam ställning — förpliktelser som på vissa punkter anhängiggjorts synnerligen starkt ehuru ytterst ojämnt — skulle enligt vår uppfattning man kunnat utan olägenhet undgå att nu bry- ta med den av mig nyss nämnda principen.

Nu är det så, att man har försökt göra saken mera lättsmält ge- nom att kalla medlen för »tillfälliga lånemedel». Jag tror emellertid att vid uppgörandet av 1918 och 1919 års stater, kommer man nog i den belägenheten, att man kommer att stryka ordet »tillfälliga» och låta endast ordet »lånemedel» stå kvar. Därmed äro vi i realiteten in- ne på en väg, som, sedan den en gång blivit beträdd, svårligen torde kunna övergivas.

Jag vill för övrigt i avseende på formen »tillfälliga lånemedel» säga, att om man därtill avser en så stor post som här är fråga om, det tillika torde förskaffa staten ökade ränteutgifter och i viss mån försvåra handhavandet av statens finansiella angelägenheter.

Slutligen vill jag framhålla, att denna åtgärd synes mig för öv-

Ang. tillfälliga
lånemedel för
neutralitets-
utgifter.
(Forts.)

Ang. tillfälliga
lånemedel för
neutralitets-
utgifter.
(Forts.)

rikt icke stå i riktig samklang med den omsorg, man visat i fråga om materielanskaffningen för militära ändamål. Man har över hela linjen gjort gällande, att i en farlig position för ett folk är det lika nödvändigt att tillgodose den rent ekonomiska som den rent militära utrustningen. Jag kan icke värja mig för den känslan att det som här föreslås i viss mån undergräver, försvårar och försvagar vår möjlighet beträffande den ekonomiska beredskapen och jag kan icke heller undgå att anse, att man såväl från regeringens som riksdagens och statsutskottets sida icke tillräckligt beaktat denna omständighet.

Jag har med det sagda sålunda endast velat uttrycka den uppfattningen, att vi med vad statsutskottet föreslagit äro inne på en väg, som icke är lycklig och som icke varit av förhållandena oundgängligen betingad.

Herr Swartz: Den förre ärade talaren slutade utan att göra något yrkande, såsom helt naturligt var, i betraktande av situationen; men det uttalande, han i alla fall ansåg sig böra göra, är av beskaffenhet, att jag, såsom ordförande i statsutskottet, anser mig skyldig att med några ord angiva den uppfattning, jag har i denna sak och som är ganska skiljaktig från den föregående ärade talarrens.

Han sade för det första, att om man nu går in på att taga av tillfälliga lånemedel, såsom här föreslås, 27,000,000 kronor, bryter man för första gången med principen att icke låna för militära ändamål.

Det är ofta så, att ett talesätt kan något suggerera tanken, och jag får säga för min del, att icke kan man precis påstå, att man är inne på linjen att låna för militära ändamål, om man fördelar en utgift av denna beskaffenhet på mer än ett år och det är icke fråga om något annat härvidlag. Anser den föregående talaren, att man brutit med principen genom en sådan uppdelning, vill jag säga, att det var den liberala regeringen 1913, som bröt den principen. Då var det fråga om att ersätta kostnader, som tillsammans gingo på ungefär 2¹/₂ miljoner kronor, och enligt den dåvarande regeringens förslag skulle av skattemedel på det årets stat tagas ungefär 840,000 kronor och omkring 550,000 kronor skulle tagas av reservationer å anslaget till flottans övningar. Från högersidan inom riksdagen motionerades om, att hela de 2,473,000 kronorna skulle tagas på staten, och statsutskottet föreslog, att 2,127,000 kronor skulle upptagas på staten och de återstående 346,000 kronorna på reservationsanslaget. Det var för att komma en medelväg emellan å ena sidan regeringen och å andra sidan högern, vilken medelväg emellertid icke befanns vara tillfredsställande för vissa herrar vänstermän inom statsutskottet, bland vilka den föregående ärade talaren befann sig, ty de reserverade sig mot statsutskottets förslag och ville att 1,921,000 kronor skulle tagas på skattevägen och 552,000 kronor av reservationsanslaget. Enligt regeringens förslag skulle alltså icke tillsammans mer än 1,390,000 kronor tagas på 1914 års stat och resten skjutas på framtiden. Det blev icke

gjort, utan genom högerns ingripande blev så mycket lagt på staten. Vad exemplet beträffar var detta första gången.

Nu får jag säga, att när det är fråga om sådana belopp, som detta gått till, så kan man icke undra på, om man vill fördela återbetalningen av dessa belopp över mer än ett år. Under 1914 gick åt 46,000,000 kronor och dessa 46 miljoner täcktes i 1916 års stat med ungefär 25½ miljoner kronor direkt av skattemedel och de återstående 20½ miljonerna av kassafonden. I år är det fråga om 56 miljoner och här föreslås — nej, det är redan förut beslutat — att 29 miljoner av dessa skola täckas av skattemedel och 27 miljoner av, som det heter, tillfälliga lånemedel, vilket icke egentligen betyder något annat än att medlen förskotteras för att återbetalas med ganska rundliga belopp under de närmaste åren. Jag kan icke förstå annat än att det är fullt i överensstämmelse med en sund och riktig finanspolitik att fördela sådana extra ordinarie bördor som dessa på längre tid än just på de för tillfället levande skattdragandes.

Om man ser på huru de hava skött sig i andra länder, som varit utsatta för nödvändigheten att göra liknande utgifter, skall man finna, att de hava tagit upp många lån och lån, som de icke hava tänkt sig börja amortera något vidare, utan de äro glada om de kunna betala ränta på lånen under den närmaste tiden. Så vitt jag vet, hava de i Schweiz, efter vad som upplystes av herr finansministern i remissdebatten, med avseende å de lån de för ändamålet nödgats upptaga före innevarande år, varit glada att kunna betala emissionskostnaderna och kursskillnaden, kapitalrabatten, under år 1916. Sedan, nu i dagarna, hava de tagit upp lån på 400 miljoner, och de lära få vidkännas åtskilligt mera i den vägen.

Kunna vi på det sätt, som här är meningen, amortera av dessa lån på en tid av några få år, får jag säga, att vi hava skött oss mycket bra och att våra finanser äro mycket bättre än något annat lands, som befinner sig i en liknande ställning.

Den föregående ärade talaren sade, att benämningen »tillfälliga lånemedel» vore blott en skyddande förklädning: det »tillfälliga» kommer nog snart att falla bort och endast »lånemedel» stå kvar. — Ja, det är klart, men det blir icke för dessa ändamål, det blir för andra ändamål. För ändamål som vi varje år besluta att upplåna för kommer detta att stå kvar och mera till. Men dessa tillfälliga lånemedel, varom här är fråga, komma ovillkorligen att betalas igen, på sätt jag nyss sagt.

Jag kan icke neka mig att begagna mig av tillfället att, särskilt med anledning av vad den siste ärade talaren också sade om att sådana här utgifter skulle bidra till att försvåra våra finansieringsmöjligheter, fästa uppmärksamheten på ett förhållande som icke direkt sammanhänger med de 27 miljonerna, men som är av väsentlig statsfinansiell innebörd och av ganska stort intresse. Här har talats rätt mycket om att vi skuldsätta oss så ofantligt och att vi därigenom försvåra möjligheten att sköta landets finanser. Det är sant att vi skuldsätta oss, men vi hava, såsom den föregående

Ang. tillfälliga
lånemedel för
neutralitets-
utgifter.
(Forts.)

Ang. tillfälliga
lånemedel för
neutralitets-
utgifter.
(Forts.)

ärade talaren mycket riktigt framhöll, skuldsatt oss uteslutande — med detta undantag — för produktiva ändamål. Då kan det icke vara annat än riktigt att man jämför å ena sidan räntan å den växande skuldbördan med å andra sidan det växande överskottet å de medel, som åro nedlagda för kapitalökning.

Jag har låtit göra upp en sammanställning av hithörande siffror. Jag skall icke besvära med många siffror, men jag ber att få meddela att enligt riksstaten för år 1912 var överskottet å statens affärsverksamhet ävensom å statens utlåningsfonder beräknat till 36,900,000 kronor sammanlagt, under det att räntorna å statsskulden voro beräknade till 22,100,000 kronor. Där fanns således ett saldo, riket, statskassan, till godo, av 14,800,000 kronor. För år 1915 var samma beräkning å inkomst, överskott på affärsverksamheten och å statens utlåningsfonder, 46,400,000 kronor och räntorna 28,600,000 kronor. Överskottet, saldod, hade således stigit till 17,800,000 kronor. I riksstaten för år 1917 är överskottet — vari även ingår inkomst av tobaksmonopolet, emedan å andra sidan de för denna inkomsts åtnjutande erforderliga medlen hava blivit i form av lånemedel synliga på motsidan med avseende å räntorna — beräknat till 62,800,000 kronor, under det att räntorna, inklusive räntorna på detta tillfälliga lån, således även på det belopp, som nyss av den föregående ärade talaren anmärkts såsom olämpligt, gå upp till 40½ miljon kronor. Överskottet är således 22,300,000 kronor. Alltså var ju överskottet år 1912 14,800,000, år 1915 15,800,000 och år 1917 22,300,000 kronor. Därtill komma att de inkomster som år 1915 voro beräknade till 46,400,000 kronor i själva verket uppgingo till 62,500,000 kronor. Jag vill därför påstå att sett emot den bakgrunden — och jag tror att den bakgrunden är den riktiga, när man talar om vår fortgående skuldsättning, ty det är ytterst ensidigt att fästa sig vid ökningen i skulder, om man icke på samma gång fäster sig vid ökningen i tillgångar och ser till huruvida ökningen i inkomster täcker ökningen i utgifter — kan jag icke finna annat än att våra finanser äro mycket sunda, mycket goda; och det är icke rätt lämpligt, synes det mig, att från vårt eget håll göra uttalanden, som skulle kunna leda till ett annat omdöme.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av den siste talarens erinran om vad som skedde år 1913 vill jag blott säga, att det icke synes mig vara möjligt att jämföra det förslag som då förelåg från den dåvarande liberala regeringen, om att viss mindre del av de för flottan gjorda utgifterna på ungefär 2½ miljoner kronor skulle påföras följande års budget, och nu föreliggande förslag om att till militära utgifter skola uttagas tillfälliga lånemedel till ett belopp av 27,000,000 kronor. Det förefaller mig, säger jag, att denna jämförelse icke skäligen kan göras.

Vad beträffar den senaste av statsutskottets ordförande föredragna tablån är den ju mycket tillfredsställande och visar att de belopp staten nedlagt på det produktiva området äro väl placerade

och blivit på ett fördelaktigt sätt räntebärande. Men den utgör, synes det mig, intet som helst argument till förmån för att man i stället — i enlighet med min uppfattning, i oträngt mål — skulle gå in på en skuldsättning för statens vidkommande för militära utgifter.

*Ang. tillfälliga
länemedel för
neutralitets-
utgifter.
(Forts.)*

Herr S w a r t z: Jag ber om ursäkt för att jag måste replikera något på vad den siste ärade talaren nyss yttrade.

Han anförde att det skulle vara en verklig skillnad mellan vad som föreslagits av den liberala regeringen år 1913 och vad som här föreslagits av den nu sittande regeringen. — Ja, skillnad är det, men jag kan icke förstå annat än att det är skillnad endast med avseende å beloppets storlek. Principen är precis densamma, och här är endast gjort på det sätt att det tydligt och klart framgår att man för erhållande av nödig kassaförstärkning måst upplåna 27 miljoner kronor. Man hade dock lika gärna kunnat låta bli att säga detta; man hade kunnat säga att det behövts 56,000,000 kronor för att ersätta de under år 1915 gjorda neutralitetskostnaderna, därav anvisats 29,000,000 på 1917 års stat. Då hade de 27 miljonerna fått stå kvar och kommit igen ett annat år, liksom avsikten var att göra med motsvarande post år 1913. Nu har man emellertid sagt ärligt ifrån i stället, att för det ändamålet behöves man låna upp, men icke skall den synpunkten, som är av formell natur — och som synes mig vara formellt riktig — göra någon inverkan på realiteten.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13 och 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial nr 66, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,03 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.